

СВІТ VUCA ЯК СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ ІНФОРМАЦІЙНИХ І СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН

Здійснено спробу з'ясувати можливі стратегії спрямування політичного розвитку і суспільно-політичних змін у світлі новітніх викликів інформаційної доби, в умовах і реаліях VUCA – нестабільному, невизначеному, складному і неоднозначному світі. Проаналізовані якості, специфічні характеристики, знання, уміння, навички, що необхідні у суспільстві, яке потребує успішних політичних перетворень та перебуває у стані налагодження інформаційно-комунікаційних зв'язків і мереж. Розкриті засадничі принципи політичного менеджменту, що набуває нового значення у складно прогнозованому та множинному інформаційному просторі.

Ключові слова: інформаційне суспільство, політичний розвиток, суспільно-політичні зміни, нестабільність, невизначеність, багатофакторність, неоднозначність.

Конформізм, непрозорість, підконтрольність усіх сфер життя – стали типовими збудниками протестних настроїв в усьому сучасному світі, а відтак і причиною політичного реакціанізму як урядової відповіді на подібні виклики. Натомість новітні засоби та форми зв'язків між людьми, що постали в добу Інтернету, розвинули не лише комерційні можливості, але й прагнення до конструювання та утвердження вільних, незалежних, відкритих систем, у межах яких колективна дія і суспільна користь були б важливішими, аніж комерційний зиск. Стихійність нового інформатизованого світу політики, з одного боку, а також гостра необхідність пошуку можливості та способів керування ним – з іншого – актуалізують міждисциплінарні дослідження інформаційних і суспільно-політичних змін та їх специфічні політологічні аспекти.

Проблеми суспільно-політичних змін, політичної модернізації, політичного розвитку саме у контексті інформаційного суспільства стали предметом осмислення цілої плеяди зарубіжних і вітчизняних науковців О. Бабкіної, І. Бекешкіної, Д. Белла, Ю. Бондара, І. Валлерстайна, В. Горбатенка, Г. Зеленько, Б. Калініченка, О. Картунова, М. Пірен, Д. Растоу, Е. Тоффлера, Ю. Шайгородського, М. Шаповаленко та багатьох інших. Енциклопедичне визначення феномену політичного розвитку тлумачить його як багатомірний процес, у ході якого в результаті взаємодії різних політичних сил здійснюються зміни у політичній поведінці, політичній культурі, в самій політичній системі суспільства. Політичний розвиток можна також визначити як зростання здатності політичної системи гнучко пристосовуватись до мінливих соціальних умов, а саме – вимог груп, нового співвідношення сил і ресурсів влади – при збереженні і збільшенні можливостей для еліт і рядових громадян виконувати свої специфічні функції у справах управління суспільством і державою [9, с. 578-579]. Вітчизняна дослідниця О. Новакова також суттєво доповнює ці визначення положенням про те, що цикли політичного розвитку повторюються щоразу на іншому рівні соціального поступу, зберігаючи визначальні риси політичного життя та створюючи інновації, накопичення критичної маси яких приводить до виникнення нової політичної якості [8, с. 6]

Поряд з наведеними науковими підходами важливо з'ясувати можливі стратегії спрямування політичного розвитку і суспільно-політичних змін у світлі новітніх викликів інформаційної доби. Серед намічених завдань наведеного нижче дослідження – проаналізувати, які якості, специфічні характеристики, знання, уміння, навички необхідні у суспільстві, що потребує успішних політичних перетворень та перебуває у стані налагодження інформаційно-комунікаційних зв'язків і мереж. Очевидно, потребують перегляду й засадничі принципи політичного менеджменту, що у складно прогнозованому та множинному інформаційному просторі набуває нового значення.

Дійсно слушною є думка тих фахівців, які стверджують, що для інформаційного, власне постіндустріального суспільства властиве зменшення ролі матеріального виробництва

та розвиток сектору послуг і інформації, інакші типи та характер людської діяльності, ресурсів, що залучаються до виробництва, суттєва модифікація традиційної соціальної структури [7, с. 19]. На відміну від традиційних сучасні інформаційні суспільства характеризуються саме інтенсивним перебігом соціально-політичних процесів, темпоральними перетвореннями, індивідуалізмом.

Основи динамічного, непередбачуваного світу суспільно-політичних змін значною мірою заклали саме новітні громадсько-політичні суб'єкти, серед яких інформаційні агенти громадянського суспільства, політичних і державних структур. Прикладом таких суб'єктів можуть слугувати різноманітні суспільні втаємничені організації, хакерські угруповання, які ще у 1970-ті роки створили одну із перших загальнодоступних комп'ютерних мереж. Як зауважують дослідники, у світі інформаційних комунікацій одна з найстаріших відомих віртуальних спільнот (започаткована в 1973 р.) «Community Memory» мала всього три загальнодоступні термінали у Сан-Франциско, але вже в той час виконувала більшість завдань сучасних соціальних мереж. Первинно заснована як публічна комп'ютеризована дошка оголошень «Community Memory» у процесі відкритого доступу користувачів була трансформована в зручну платформу для обміну інформацією з проблем мистецтва, освіти, літератури, журналістики, комерції та інших соціальних питань. З того часу дигітальна соціальна мережа перетворилася з накопичувача інформації (сховища пам'яті) у медіума актуальних інформаційних потоків та спілкування. Показово, що творці-засновники «Community Memory» (E. Lipkin, M. Szpakowski, L. Felsenstein) великого значення надавали ідеалам контр-культури 1960-х років, розвитку засадничих основ свободи слова, антивоєнного та екологічного руху [5]. Сучасна західна історія поширення впливовості інформаційних технологій у світі політичного зовсім не завершилася разом зі згоранням діяльності згаданої цифрової мережі комунікації.

Пізніший зразок подібного угруповання – т.зв. «шифропанки», як свідчать джерела, був організованіше налагоджений відомим сьогодні Джуліаном Ассанджем, як зв'язок між близькими по всьому світу людьми ліворадикальних поглядів. Разом вони склали віртуальний, елітний клуб хакерів, математиків, нонконформістів і соціальних активістів. Згідно маніфесту цієї своєрідної комуні, індивідуальне право на приватність є необхідним для відкритого суспільства в електронну добу. При цьому вони не вірили, що уряди, корпорації та інші великі безликі організації можуть забезпечити людям приватність [10, с. 40-41]. Відтак особливої популярності набувають відкриті для нових ідей форуми, віртуальні місця, де кожен може висловити свою думку стосовно соціальних, політичних, економічних, культурних та інших реалій громадсько-політичного життя. Розвиток Веб-2 інструментів сприяє розширенню глобальних і локальних проєктів, що ініціюють публікацію персональних і вузькогрупових, фахових та аматорських позицій у відкритому інтернет доступі.

У цьому зв'язку погодимося з Єропудовою О., яка у численних дослідженнях доводить, що формування інформаційної цивілізації, інформаційного суспільства виражається у появі нових суб'єктів і відносин суспільно-політичної дії, серед яких помітне місце посідають хакери. Під впливом трансформаційних процесів, що відбулися в економічній, політичній, культурній сферах суспільного буття протягом ХХ – ХХІ століть, політична субкультура хакерів перетворилася на унікальний феномен, який впливає на діяльність урядів низки країн, транснаціональних корпорацій, неурядових організацій, при цьому не маючи чіткої територіальної локалізації в інформаційному суспільстві відповідних країн [див. напр. 6].

Функціонування у громадсько-політичному середовищі організованих та стихійних суб'єктів створює необхідність бути готовим як до співпраці, взаємодії з ними, так і до захисту від можливих загроз суспільно-політичного розвитку, пов'язаних з ними. Динаміка, непередбачуваність, невизначеність, складність і неоднозначність політичного життя суспільства дозволяє сучасним науковцям та експертам [див. напр. 1; 2; 3; 4] вести мову про світ VUCA як сьогоденний контекст інформаційних та суспільно-політичних змін.

VUCA є аббревіатурою, що використовується для опису або відображення непрогнозованості, невизначеності, складності та неоднозначності загальних умов і ситуацій.

Широке використання терміну VUCA запроваджене в 1990-х роках та походить, зокрема, від військової лексики, що особливо актуалізує проблему для сучасної України. Згодом термін почали використовувати для розвитку ідей в галузі стратегічного керівництва, при чому в широкому діапазоні організацій – від некомерційних корпорацій до освітніх закладів, від громадських до політичних структур.

Глибокий сенс кожного елемента VUCA служить на користь зростання його стратегічного значення передбачення і розуміння, що однаково важливо для поведінки як груп, так й окремих осіб в організаціях. Йдеться про системні збої та поведінкові промахи, які є неминучими і звичними для організаційних помилок загалом. Розглянемо ці елементи детальніше.

V – Volatility (динамічність, скороминучість, непередбачуваність) – позначає характер і динаміку перетворень, а також характер і швидкість зміни сил і каталізаторів змін.

U – Uncertainty (невизначеність) – відсутність передбачуваності, несподівані перспективи, брак чутливості, обізнаності та розуміння проблем і подій.

C – Complexity (складність, заплутаність) – мультиплекс сил, змішування питань в хаос, плутанина, безлад, що оточує організацію.

A – Ambiguity (неоднозначність) – помутніння реальності, непорозуміння, некоректні інтерпретації та множинні прочитування, змішування значень умов; причинно-наслідкова плутанина.

Вказані елементи становлять контекст, у якому діяльність організації переглядається щодо їх еволюції, поточного і майбутнього стану. Вони складають певні межі для планування та управління, для власне політики. Динамічність, невизначеність, багатоплановість, неоднозначність одночасні у своєму перебігу, що або призводить рішення у глухий кут, або уточнює здатність дивитися вперед, планувати і розвиватися. VUCA встановлює певний рівень управління і керівництва.

Особливе суспільно-політичне значення і актуальність VUCA часто відноситься до того, як люди – в конкретно заданих їм для прийняття рішень умовах – можуть заздалегідь планувати, управляти ризиками, здійснювати зміни і вирішувати проблеми. Загалом, усвідомлення принципів VUCA, як правило, формують здатність організації:

- передбачати проблеми і умови їх поширення;
- розуміти наслідки вчинків і дій;
- усвідомлювати та цінувати взаємозалежності змінних;
- бути готовими до альтернативних реалій і викликів;
- інтерпретувати рішення та роз'яснювати відповідні можливості [3].

Для більшості сучасних громадських, інформаційно-аналітичних, бізнесових, військових, освітніх, урядових та інших організацій VUCA є практичним шифром/кодом обізнаності та готовності. За простою аббревіатурою прихована сукупність знань, яка розкриває моделі для VUCA як готовності, очікування, еволюції та втручання [1].

Уся система VUCA побудована на відомій тезі про те, що основною причиною проектних невдач є не стільки самі катастрофи, руйнації, кризи, як свідома відмова більшості розуміти і осмислювати їх, а також нездатність людей вчитися програвати. Натомість готувати лідерів у ключових компетенціях сьогодні не можливо без розуміння цих засадничих основ. Стійкість і адаптивність мають життєво важливе значення для виявлення потенційних лідерів з-поміж посередніх керівників. Передбачати зміни в результаті VUCA, виявляти ключові фактори, які перешкоджають запровадженню тієї чи іншої стратегії – є також результатом роботи гнучкого лідерства та розуміючого менеджменту[5]

Можливості окремих осіб і організацій для вирішення VUCA можуть бути виміряні низкою взаємопов'язаних тем: менеджмент знань і творення сенсів; планування і готовність до обмірковування; процес-управління і ресурсні системи; функціональні чуйність і впроваджуваність моделі; системи рекуперації і передбачувальна практика; системні збої; поведінкові невдачі [1; 3; 4].

На певному рівні, здатність до VUCA управління і лідерства залежить від системи цінностей тої чи іншої організації, мотивацій, припущень та природних цілей. Натомість організації, що побудовані на заздалегідь готових рішеннях, знімають з порядку денного проблему облаштування стратегічних та уповноважених VUCA суб'єктів. Обсяги VUCA менеджменту в стратегічних та операційних умовах залежать від добре розвиненого мислення для заміру інформаційно-комунікаційних, технічних, соціальних, політичних, ринкових, економічних реалій навколишнього середовища, в якому працюють люди. Робота з глибшими елементами VUCA може бути своєрідним провідником для виживання і стійкості в інших подібних ситуаціях складного світу суспільно-політичних змін [3]. Технології VUCA, які вимірюють інтелект матерій шляхом відстеження та обробки інформації, коли зіштовхуються з незнайомими, динамічними і невизначеними даними, можуть передбачити пізнавальну роботу у VUCA середовищах.

Отже, на сучасному етапі розвитку України, в умовах її подвійної трансформації, тобто політичної модернізації, з одного боку, та утвердження інформаційного суспільства – з іншого, вагому суспільно-політичну роль відіграє функціонування непередбачуваних середовищ громадської та політичної взаємодії. Враховуючи вищесказане, серед основних шляхів оптимізації інформаційних впливів на політичні і соціальні процеси слід назвати:

- вдосконалення механізму законодавчого врегулювання інформаційної діяльності;
- скорочення залежності інформаційного поля від бізнесових, олігархічних та провладних кіл;
- подальша розбудова інформаційного простору, у якому передбачене забезпечення населення доступом до новітніх інформаційно-комунікативних технологій;
- впровадження і реалізація програми інформаційної грамотності, готовності до інформаційних викликів, освіченості, стресостійкості як джерела демократизації суспільства;
- розбудова на основі сучасних маркетингових технологій, серед яких і моделі VUCA, шкіл лідерства і розвитку політично поінформованої, компетентної та відповідальної особистості – майбутнього управлінця у різних сферах політики;
- створення мережі суспільно-політичного інформування населення, забезпечення його об'єктивними аналітичними матеріалами незалежних дослідницьких компаній;
- підтримка прозорих та доступних проектів електронної демократії і електронного врядування;
- відпрацьовування ефективних моделей політичної участі, електоральної активності, державного інституційного дизайну, державного управління і місцевого самоврядування.

Світ VUCA – це епоха ідей, відмови від традиційних стратегій планування та управління, актуалізація творчого початку в усіх без винятку сферах суспільного життя. Для політичного життя інформаційного суспільства – це передусім демократія участі, креативного залучення різноманіття ресурсів і можливостей для вирішення нагальних проблем, вміння швидко реагувати на виклики та змінювати ракурси, орієнтуючись на базові права та свободи людини. В умовах сучасного розвитку соціально-гуманітарних дисциплін та інформаційно-комунікаційних знань світ VUCA є цікавою та перспективною робочою моделлю пізнання актуальних проблем суспільно-політичного поступу.

Використана література:

1. Johansen B. Get There Early: Sensing the Future to Compete in the Present / Johansen, Bob. – San Francisco, CA: Berrett-Koehler Publishers, 2007. – 258 p.
2. Stiehm J. H., Nicholas W. T. The U.S. Army War College: Military Education in a Democracy / Stiehm, Judith Hicks and Nicholas W. Townsend. – Temple University Press, 2002. – 260 p.
3. Suhayl A., Manoj J. The VUCA Company / Suhayl Abidi, and Manoj Joshi. – Mumbai, India: Jaico Publishing House, 2015. – 258 p.

4. Wolf D. Prepared and Resolved: The Strategic Agenda for Growth, Performance and Change / Wolf Daniel. – Dsb Publishing, 2007. – 288 p.
5. Воляннюк О.Я. Спільноти пам'яті в інформаційну епоху: між державою і громадянським суспільством / О.Я. Воляннюк // Гілея (науковий вісник) [зб. наук. праць] / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : Вид-во УАН ТОВ «НВП «ВІР», 2013. – Випуск 68 (1). – С. 766-771.
6. Єропудова О.В. Інституціоналізація субкультури хакерів у політичній сфері / О.В. Єропудова // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В.П. Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – Вип. 88. – С. 141-150.
7. Иноземцев В. Л. Перспективы постиндустриальной теории в меняющемся мире [Текст] / В. Л. Иноземцев // Новая постиндустриальная волна на Западе : [антология] ; под ред. В. Л. Иноземцева. — М. : Academia, 1999. — 640 с.
8. Новакова О. В. Політична модернізація та розвиток демократичних процесів в сучасній Україні [Текст] : автореф. дис... д-ра політ. наук : 23.00.02 / Новакова О. В. ; Нац. акад. наук України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. — К., 2007. — 31 с.
9. Політологічний енциклопедичний словник [Текст] / [Упорядник В. П. Горбатенко ; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка] ; [2-е вид., доп. і перероб.]. — К. : Генеза, 2004. — 736.
10. Фаулер Э. Самый опасный человек в мире. Джулиан Ассанж и секреты WikiLeaks / Э. Фаулер. – С-П.б: Азбука, 2012. – 288 с.

Цимбал И. В., Жовтун А. А., Лиманская Е. Л. Мир VUCA как современный контекст информационных и общественно-политических изменений

Предпринята попытка выяснить возможные стратегии направления политического развития и общественно-политических изменений в свете новейших вызовов информационной эпохи, в условиях и реалиях VUCA – нестабильном, неопределенном, сложном и неоднозначном мире. Проанализированы качества, специфические характеристики, знания, умения, навыки, необходимые в обществе, которое требует успешных политических преобразований и находится в состоянии налаживания информационно-коммуникационных связей и сетей. Раскрыты основные принципы политического менеджмента, что приобретает новое значение в сложно прогнозируемом и множественном информационном пространстве.

Ключевые слова: информационное общество, политическое развитие, общественно-политические изменения, нестабильность, неопределенность, многофакторность, неоднозначность.

Tsymbal I., Zhovtyn A., Lymanska O. World VUCA like a Modern Context of the Information and Socio-Political Changes

An attempt was made to find out possible strategies for the direction of political development and the socio-political changes in the light of the new challenges of the information age, in conditions and realities VUCA – volatile, uncertain, complex and ambiguous world. The necessary in a society that requires a successful political transition and is able to establish information and communication and networking quality, specific characteristics, knowledge, abilities, skills are analyzed. It outlines the main principles of political management that takes on new meaning in the plural and difficult to forecast information space.

Keywords: information society, political development, social and political changes, volatility, uncertainty, complexity, ambiguity.